

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Право друштвено-политичке заједнице да грабане — носиоце станарског права на стан у друштвеној својини обавезе на рационално коришћење стана

Одредбама чл. 2. и 3. Одлуке о рационалном коришћењу стана и о томе шта се сматра приближно једнаким станом („Службени гласник града Загреб”, бр. 30/76) одређена је површина стана који носиоцу станарског права припада према броју чланова породице. За сваку собу која представља вишак изнад тога плаћа се накнада увећана за 10⁰%, с тим да она може бити повећана за сваку собу која представља вишак изнад прописаног.

Грабанин сматра да оспорена одлука није сагласна с Уставом СФРЈ, што Уставни суд Југославије треба да утврди својом одлуком.

Уставни суд Југославије није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорених одредаба наведене одлуке.

Грабанину је зајамчено да на стан у друштвеној својини стиче станарско право ради задовољавања личних и породичних стамбених потреба — под условима утврђеним законом (члан 164, став 1. Устава СФРЈ). Зајамчење станарског права на стан у друштвеној својини не значи да грабанин тиме стиче станарско право чије коришћење не може бити прописано законом. Из Устава СФРЈ произлази управо то да грабанин станарско право на стан у друштвеној својини остварује у складу са законом. А то значи да се законом могу прописати не само услови за коришћење, односно за стицање тога права, већ и услови под којима ће се грабанин користити тим правом. То претпоставља, исто тако, право друштвено-политичке заједнице да пропише да је грабанин дужан да користи стан у друштвеној својини у складу с његовим личним потребама и потребама његове породице, односно да пропише обавезу грабанима да плаћа повећану накнаду за коришћење стана у друштвеној својини уколико је у питању стан који превазилази личне потребе грабанина и потребе његове породице. Уставни суд Југославије, стога оцењује да су оспорене одредбе наведене одлуке у складу с Уставом СФРЈ, и да нема места покретању поступка за оцењивање њихове уставности.

(Решење УСЈ, У број 393/87, од 8. марта 1989)

Накнада за земљиште које је оглашено грабевинским одређује се по прописима о експропријацији

Одредбом члана 12. Закона СР Србије о грабевинском земљишту („Сл. гласник СРС”, број 20/79, 16/83, 38/84, 14/86 и број 27/86 (пречишћен текст)) прописани су услови под којима се одређено земљиште може прогласити грабевинским земљиштем, поступак у коме се то може чинити, и одређено кад престаје право својине на земљишту које је оглашено грабевинским земљиштем.

Грабанин сматра да та одредба наведеног Закона није у складу с Уставом СФРЈ, будући да не установљава право ранијег власника земљишта које је оглашено грабевинским земљиштем на накнаду за то земљиште.

Имајући у виду да је право ранијег сопственика пољопривредног земљишта које је оглашено грабевинским земљиштем на накнаду за земљи-

ште које је проглашено грађевинским земљиштем утврђено одредбама члана 35. наведеног републичког Закона, према којима ранијем власнику пољопривредног земљишта које је проглашено грађевинским земљиштем припада накнада за то земљиште по прописима о експропријацији, Уставни суд Југославије одлучио је да не прихвати иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе наведеног републичког Закона. Уставни суд Југославије сматра, наиме, да је са становишта уставности оспорене одредбе Закона СР Србије битно да ранији сопственик пољопривредног земљишта има право на накнаду за земљиште које се проглашава грађевинским земљиштем, при чему није од значаја да ли је право на накнаду утврђено одредбама тога Закона, или одредбама другог закона, односно одредбама Закона о експропријацији. Стога, по оцени Уставног суда Југославије, то што Закон СР Србије о грађевинском земљишту нема одредби о праву на накнаду и што у том погледу упућује на Закон о експропријацији, не значи неслагласност оспорене одредбе Закона о грађевинском земљишту с Уставом СФРЈ.

(Решење УСЈ, I-Y-14/1-88, од 8. марта 1989)

Накнада за коришћење јавних путева

Одлукама самоуправних интересних заједница за путеве, у Словенији, Хрватској, Србији, Македонији и Војводини, уведене су накнаде за употребу одређених магистралних путева, одређених тим одлукама. Према тим одлукама, корисници тих путева, кад их користе возилима регистрованим у СФРЈ, плаћају 50% од накнаде установљене одлукама тих заједница.

Грађанин тврди да одлуке самоуправних интересних заједница о накнадама за коришћење одређених путева нису у складу с Уставом СФРЈ, будући да прописују висину накнаде само по основу чињенице да ли је возило регистровано у земљи или у иностранству, независно од материјалних могућности власника возила. Грађанин тврди да оспорене одлуке, због тога што не воде рачуна о материјалним могућностима власника возила, стављају грађане у неравноправан положај при коришћењу јавних путева за чије се коришћење плаћа накнада.

Уставни суд Југославије одбио је да утврди да су одлуке самоуправних интересних заједница о висини накнаде за коришћење одређених јавних путева неслагласне с Уставом СФРЈ.

Накнада за коришћење путева као јавног добра насталог улагањем друштвених средстава није допринос за подмиривање општих и заједничких потреба који мора одговарати материјалним могућностима појединаца, већ накнада за коришћење једног јавног добра чије одржавање захтева одређене трошкове. С обзиром на такву природу накнаде за коришћење одређених јавних путева, не може се позивати на то да висина те накнаде треба да зависи од материјалних могућности појединца који се користи одређеним јавним путем. На који начин ће бити утврђена висина те накнаде ствар је политике уређивања друштвених односа у тој области. Нема разлога због којих би се могло сматрати да накнада за коришћење јавних путева мора зависити од материјалних могућности појединца и да одредба општег акта која висину те накнаде не одређује према материјалним могућностима корисника пута није у складу с Уставом СФРЈ. Сваки корисник возила регистрованог у земљи у једнаком је положају у погледу висине накнаде коју је дужан плаћати за коришћење јавног пута. Из Устава СФРЈ не произлази да је организација којој је поверено прописивање накнаде за коришћење јавних путева дужна да при томе води рачуна о материјалним могућностима власника возила регистрованог у земљи. Стога, по схватању Уставног суда Југославије, оспорене одлуке нису неслагласне с Уставом СФРЈ и нема разлога за покретање поступка за оцењивање њихове уставности.

(Решење УСЈ, У бр. 401/87, од марта 1989)

Ранији сопственик земљишта у граду или насељу градског карактера које је оглашено грађевинским земљиштима има право на накнаду по томе основу

Одлуком Општинске скупштине у Г. земљиште у одређеним катастарским општинама на територији те општине, које је обухваћено детаљним урбанистичким планом одређеног насељеног места, оглашено је грађевинским земљиштем. Даном ступања те одлуке на снагу, земљиште обухваћено том одлуком постаје земљиште у друштвеној својини и престаје право својине ранијих сопственика тога земљишта.

Подносилац иницијативе сматра да та одлука није у складу с Уставом СФРЈ, због тога што не прописује накнаду за земљиште које проглашава грађевинским и што насеље у коме се односно земљиште налази није насеље градског карактера.

Уставни суд Југославије није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности наведене општинске одлуке.

Оцењујући уставност оспорене одлуке Уставни суд Југославије пошао је од одредбе члана 117, став 2. и одредбе члана 81. Устава СФРЈ, према којима у градовима и насељима градског карактера не може постојати право својине ако је то земљиште, одлуком општинске скупштине, одређено за стамбену изградњу и другу комплексну изградњу. Уставни суд Југославије сматра да из тих одредаба Устава СФРЈ произлази право општинске скупштине да одреди, пре свега, да ли је одређено насеље — насеље градског карактера, а затим, њено право да одреди које се земљиште на одређеном подручју сматра грађевинским земљиштем. Да ли ће се одређено насеље сматрати насељем градског карактера зависи, дакле, од општинске скупштине. Уставни суд Југославије не може, по Уставу СФРЈ, оцењивати да ли се одређено насеље има сматрати насељем градског карактера, и са тога становишта оцењивати уставност такве одлуке. Уставни суд Југославије указује, при томе, на околност да се коришћење грађевинског земљишта уређује и законом републике, односно законом аутономне покрајине и да се правилност одлуке општинске скупштине са становишта поступка утврђивања насеља градског карактера, односно грађевинског земљишта оцењује и са становишта њене сагласности са законом републике, односно законом аутономне покрајине, што спада у права уставног суда републике, односно уставног суда аутономне покрајине.

Без обзира на то што оспорена одлука нема одредби о праву ранијег сопственика грађевинског земљишта на накнаду, Уставни суд Југославије указује на чињеницу да је право на накнаду установљено законом републике, односно законом аутономне покрајине и да, према томе, недостатак одредбе о накнади не чини оспорену одлуку несагласном с Уставом СФРЈ, будући да ранији сопственик грађевинског земљишта право на накнаду остварује по закону, што је у складу с одредбом члана 81. Устава СФРЈ.

(Решење УСЈ, У број 169/88, од 8. марта 1989)

Незаконито заснивање радног односа

Одредбама члана 211, став 1, тач. 5. и 7. Закона о удруженом раду прописано је да раднику престаје радни однос у основној организацији ако га је засновао супротно одредбама закона, односно одредбама самоуправног општег акта, односно ако није долазио на посао седам узастопних дана (радних) а о разлозима недоласка није обавестио своју организацију удруженог рада.

Подносилац иницијативе за покретање поступка за оцењивање уставности наведене законске одредбе сматра да она није сагласна с Уставом. Наиме, по његовом мишљењу, за пропусте у заснивању радног односа не може бити одговоран радник, а изостанак с посла не може имати за последицу престанак радног односа по сили закона, већ — дисциплин-

ску одговорност. Отуда, по мишљењу даваоца иницијативе, несагласност оспорених одредаба Закона о удруженом раду с Уставом СФРЈ.

Одбијајући да покрене поступак за оцењивање уставности оспорених одредаба Закона о удруженом раду, Уставни суд Југославије заузео је следећи став: према одредби члана 159, став 6. Устава СФРЈ, раднику може престати рад против његове воље само под условима утврђеним законом. Из те одредбе Устава СФРЈ произлази не само то да услови за престанак рада радника против његове воље могу бити прописани само законом, већ и то да закон утврђује услове под којима може доћи до престанка рада радника против његове воље. У том смислу, закон може прописати и то да непоштовање одредаба закона, односно одредаба самоуправног општег акта о заснивању радног односа има за последицу престанак радног односа, независно од тога да ли се пропусти те врсте могу приписати у кривицу радника. Оно што у почетку није законито не постаје законито ни протеклом времена, без обзира на то у којој се мери незаконит настанак једног односа може уписати некоме у кривицу. Зато ни чињеница да неправилност у заснивању радног односа није последица кривице радника не значи да оспорена одредба тачке 5, члана 211. Закона о удруженом раду због тога није сагласна с Уставом СФРЈ.

Амандманом X, тачка 3, став 4. на Устав СФРЈ утврђено је да раднику који несавесно или неуспешно испуњава своје дужности и радне обавезе престаје радни однос, под условима и на начин утврђен законом.

Да ли ће изостанак с посла за одређен број дана имати за последицу престанак радног односа, или дисциплинску одговорност која не повлачи престанак радног односа јесте питање уређивања односа у удруженом раду. Одредба закона која прописује да изостанак с посла повлачи престанак радног односа у одређеном случају у складу је, по мишљењу Уставног суда Југославије, с Уставом СФРЈ, а Уставни суд Југославије не оцењује њену уставност са становишта потребе прописивања управо такве последице, будући да је то питање, како је речено, уређивања односа у удруженом раду и да решење тога питања зависи од законодавне политике уређивања те области друштвених односа.

(Решење УСЈ, У — 98/88, од 22. фебруара 1989)

Предност незапосленог радника при запошљавању

Одредбом члана 18. Закона о изменама и допунама Закона о запошљавању („Сл. лист СР Црне Горе”, број 20/88) прописано је да ће, ако се на оглас, односно конкурс за запошљавање пријаве радници који су у радном односу на неодређено време и радници, односно лица са евиденције привремено незапослених предност при запошљавању имати привремено незапослено лице — ако законом није друкчије одређено.

Грађанин сматра да оспорена одредба Закона СР Црне Горе није у складу с Уставом СФРЈ, будући да лица која се налазе у радном односу ставља у неравноправан положај с лицима која нису у радном односу и да онемогућава остваривање начела о доступности сваког радног места под једнаким условима, утврђеног Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије није усвојио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене законске одредбе.

Одредбом члана 5. Закона СР Црне Горе о запошљавању утврђено је да су послови запошљавања у Републици — послови од посебног друштвеног интереса. Полазећи од тога да су послови запошљавања послови од посебног друштвеног интереса, Уставни суд Југославије сматра да се, у остваривању тог, посебног друштвеног интереса, законом може прописати и то како ће организација удруженог рада поступити приликом запошљавања нових радника, па и то да предност при запошљавању — под једнаким условима — има привремено незапослено лице. То што је оспореном законском одредбом предност у запошљавању дата привремено

незапосленом лицу не чини, по оцени Уставног суда Југославије, ту законску одредбу несагласном с Уставом СФРЈ. То није у супротности с начелом о доступности сваког радног места под једнаким условима, утврђеним Уставом СФРЈ, нити је на штету оних који се већ налазе у радном односу. Јер, предност незапосленог лица при запошљавању није условљена само чињеницом незапослености, већ и испуњавањем утврђених услова за заснивање радног односа. Ако се — при једнаким условима — предност даје незапосленим лицима, то представља политику друштва у области запошљавања која је у складу с Уставом СФРЈ. Стога нема разлога за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене законске одредбе.

(Решење УСЈ, У — 35/1-88, од 25. фебруара 1989)

Члан 196. Закона о предузећима у складу је с Уставом СФРЈ

Одредбом члана 196. Закона о предузећима („Сл. лист СФРЈ”, број 77/88) прописано је да се даном ступања тога Закона на снагу неће примењивати одредбе Закона о удруженом раду које су у супротности са Законом о предузећима.

Грађанин тврди да оспорена одредба Закона о предузећима није у складу с Уставом СФРЈ, због тога што изричито не одређује које се одредбе Закона о удруженом раду неће примењивати, и што свакоме ко примењује закон оставља на вољу да процени које се одредбе Закона о удруженом раду неће примењивати.

Уставни суд Југославије сматра да то што оспореном одредбом Закона о предузећима није изричито наведено које се одредбе Закона о удруженом раду неће примењивати не чини оспорену одредбу Закона о предузећима несагласном с Уставом СФРЈ. Нови закон не мора, по мишљењу Уставног суда Југославије, имати такву одредбу, па га неуставним не чини ни постојање одредбе каква је оспорена одредба Закона о предузећима, нити изостанак такве или другачије одредбе новог закона о примењивању одредаба ранијег закона. Ако доцнији закон који уређује — другачије — односе уређене ранијим законом, чак и не садржи било какву одредбу о примењивању ранијег закона, поступа се по правилима тумачења закона, према којима доцнији закон укида ранији, односно посебни закон — општи. Уставни суд Југославије сматра да то није стварање несклада у правном систему, односно стање неуставности, и да се склад правног система постиже и тумачењем закона, а не само изричитим решавањем питања важења ранијег закона, у целини или делимично.

Обавеза усклађивања Закона о удруженом раду од 31. јула 1989. године, утврђена Уставним законом за спровођење Амандмана IX до XLVII на Устав СФРЈ, значи, по мишљењу Уставног суда Југославије, само то да тај закон до тога дана мора бити усклађен с Амандманима на Устав СФРЈ, али не и то да он не може бити усклађен и тако што ће другим законом односи које уређује Закон о удруженом раду бити другачије уређени, и Закон о удруженом раду и на тај начин бити усклађиван с Уставом СФРЈ и пре протока рока одређеног за његово усклађивање с Амандманима на Устав СФРЈ.

(Решење УСЈ, I-У бр. 13/1-88, од 15. марта 1989)

Лични доходи могу бити привремено ограничени

Законом о привременом ограничавању располагања делом друштвених средстава за бруто-личне дохотке („Сл. лист СФРЈ”, број 31/89) прописано је да се корисници друштвених средстава, привремено, ограничавају у располагању делом тих средстава, намењених личним доходима (бруто) у 1988. години, тако што је, за одређена обрачунска раздобља, прописан постотак повећања који се ставља у однос према ис-

плаћеним личним дохоцима у одређеном обрачунском раздобљу године 1987; корисник друштвених средстава дужан је умањити бруто-личне дохотке до краја обрачунског раздобља — за износ исплаћених бруто-личних доходака у односу на ограничење које произлази из оспореног закона.

Налазећи да нарушава начело расподеле према раду, утврђено Уставом СФРЈ, две организације удруженог рада покренуле су поступак за оцењивање уставности оспореног закона.

Одредбом члана 267, став 1, алинеја 3. Устава СФРЈ, утврђено је да се, кад је то неопходно, ради спречавања већих поремећаја у привреди, савезним законом може прописати привремена забрана располагања делом друштвених средстава за потрошњу, у организацијама удруженог рада, самоуправним интересним заједницама и у другим самоуправним организацијама и заједницама.

Полазећи од те одредбе Устава СФРЈ, Уставни суд Југославије је оценио да су одредбе наведеног савезног Закона у складу с Уставом СФРЈ, а ту оцену засновао на схватању да из наведене одредбе Устава произлази да ограничењу могу бити подложна сва друштвена средства, па и средства намењена личним дохоцима, и да је, према томе, оспореним законом могла бити прописана и привремена забрана располагања друштвеним средствима намењених личним дохоцима.

Будући да се одредбама оспореног савезног закона прописују ограничења у располагању средствима за личне дохотке у 1988. години, дакле у текућој години, односно ограничење располагања средствима која завршним рачуном нису коначно распоређена, Уставни суд Југославије сматра да одредбе оспореног савезног Закона немају повратно дејство, и да су у складу с одредбом члана 211. Устава СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У бр. 249/88, од 10. маја 1989)

Жена може остати у радном односу докле и мушкарац

Чланом 216, став 1, тачка 3) Закона о удруженом раду (члан 172, став 1, тачка 3/ пречишћеног текста тога закона — „Сл. лист СФРЈ”, број 11/88) прописано је да раднику престаје радни однос по сили закона кад наврши 40 (м), односно 35 (ж) стажа осигурања, или кад наврши 65 (м), односно 60 (ж) година живота и најмање 15 година стажа осигурања. Радник-жена може, на основу захтева, остати у радном односу до навршених 40 година стажа осигурања или до навршених 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања.

По мишљењу грађанина, та законска одредба није у складу с Уставом СФРЈ, због тога што радника-жену при престанку радног односа ставља у повољнији положај него радника-мушкараца.

Уставни суд Југославије сматра да из Основних начела и одредаба чл. 154. и 159, став 6. Устава СФРЈ произлази да су мушкарац и жена равноправни у свим областима друштвеног живота, па и у области радних односа. Оспорена одредба Закона о удруженом раду ставља управо радника-жену у равноправан положај с радником-мушкарцем, који тиме није, у било чему, неравноправан с радником-женом. Напротив, радник-жена била би неравноправна с мушкарцем ако не би имала право да у радном односу (на свој захтев) остане док не наврши године стажа осигурања, односно године живота и године стажа осигурања чијим навршењем престаје радни однос, по сили закона, раднику-мушкарцу. Стога је Уставни суд Југославије оценио да је оспорена одредба Закона о удруженом раду у складу с Уставом СФРЈ и да нема места покретању поступка за оцењивање њене уставности.

(Решење УСЈ, I-У бр. 41/2-88/I, од 15. марта 1989)

Обавезе које гласе на плаћање у злату или у страниј валути испуњавају се само у домаћем новцу — према течају који је важио у време настанка обавезе

Одредбом члана 395. Закона о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85 и 46/85) прописано је да се обавезе које, противно савезном закону, гласе на злато или страну валуту, испуњавају само у домаћем новцу — према течају који је важио у време настанка обавезе, (Захтев за испуњавање обавезе може садржати само захтев за исплату у домаћем новцу.)

Будући да знатан број људи ради у нашим организацијама у иностранству и да им се део личног дохотка оствареног радом у иностранству прерачунава у динаре, и то по течају на дан настанка обавезе на такву исплату, грађанин сматра да то треба чинити према течају на дан „доношења судске одлуке”. Пошто оспорена одредба Закона о облигационим односима не гласи тако, грађанин сматра да она није у складу с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене одредбе Закона о облигационим односима. При томе, Уставни суд Југославије ту своју оцену не заснива само на томе што је одредбом члана 281, став 1, тачка 4) Устава утврђено да Федерација уређује основе облигационих односа, из чега иначе произлази да је спорно питање могло бити тако уређено, већ и на томе што је средство плаћања у земљи динар и што, обавезе између домаћих лица могу бити уговоране само у домаћем средству плаћања. Ако би обавезе и биле уговорене на злато или страну валуту, не може се захтевати да оне тако и буду измирене. Оспорена законска одредба није, према томе, неслагасна с Уставом СФРЈ.

Уз речено, ваља имати у виду да је питање исплате динарског дела личног дохотка оствареног радом у нашим организацијама у иностранству уређено посебним законом (Закон о извођењу инвестиционих радова у иностранству — „Сл. лист СФРЈ”, број 71/85) и да се одредба члана 395. Закона о облигационим односима не односи на ту врсту обавеза, нити она дира у та права радника који раде у нашим организацијама у иностранству.

(Решење УСЈ, У број I-28/1-89, од 10. маја 1989)

Припремио: *Борђе Бурковић*

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

Сагласност ДПЗ на избор пословодног органа у организацијама удруженог рада

Драгиша Бурић, директор Аеродрома „Београд” иницирао је покретање поступка пред Уставним судом Србије за оцену законитости члана 190, став 1, тачка 5. Статута града Београда („Службени лист града Београда”, број 9/86).

Иницијатор сматра да су наведене одредбе Статута, којима је предвиђено давање сагласности на избор директора Аеродрома неслагасна са законом.

Секретаријат за правосуђе Скупштине града у ширем одговору истиче да иницијативу треба одбити, јер су спорне одредбе Статута града у складу са Уставом СР Србије и да се њихова сагласност може ценити само према Уставу, а не и према закону.

Чланом 190. Статута града Београда, поред осталог, прописано је да Скупштина града Београда даје сагласност на избор пословодног органа Радне организације за аеродромске услуге (Аеродром) „Београд”, а у вези са чланом 299. Статута.